

ערב חברים מספרים על מיכה גרנית - תמלול קלטת 2 צד ב (קובץ 4)

עזר ויצמן : אני מעריך שזה היה בראש השנה, זה היה איזה שבועיים לפני יום כיפור. שבוע, שבועיים לפני יום כיפור. על המרפסת, בירה קרה תמיד יש אצלי בבית פלוס, אם מישהו רוצה גם יותר מזה. והיו באותו ערב צביקה, אבנר, גידי, נכון?

גידי : לא, אני הייתי ב-L.A.

עזר ויצמן : אתה לא היית. אז מי היה עוד? מיכה והפרופסור המהולל הזה, לא נקרא בשמו, הפרופסור, יש לו רעיונות בכלל, רעיונות בלתי רגילים, שאני פה לא רוצה לנתח אותם כי אבנר מעריך אותם. ומיכה טיפס עליו, אתה זוכר? אתה ומיכה. אתם שניכם התרגזתם. צביקה, נכון? ההוא בכלל שלל ציונות, שלל בכלל, זה לא הלך רק על בעיה של יהודים לא יהודים, ציונות לא ציונות, איך פותרים את בעיית ארץ ישראל, מה יהיה הסוף, מה לא יהיה הסוף, כל הסיסמאות הרגילות אלא בכלל השקפת עולם סופר סופר ימנית אם אפשר להשתמש בזה, שאני בכלל נשארתי מאחוריו באיזה מקום שם ולא מצאתי את עצמי. איזה רעיונות בלתי רגילים. אבנר עוד עזר לי אחר כך ספר כזה, שהוא כתב, שאני רק הוא נפל לי מהיד ויותר לא נגעתי בו. ואני זוכר שבאותו ערב מיכה התרגז וכשמיכה היה מתרגז הוא היה גם מדבר במהירות כמעט כמוך. והלכו שם צרורות, היו שם התרגזויות והוא כמעט התחיל להגיד לו שהוא אידיוט, כמעט, אוטוטו, בקושי החזקנו אותו מלרדת, אני לא יודע מלחבוט בו אבל אנחנו, הפרופסור הזה ואני ניסינו להחזיק את העסק ברמה הרצינית ואני הרגשתי שמיכה עוד רגע יוצא עליו בערבית, ברוסית וכולי. ואני לא רוצה להאריך בדברים כי אני גם בסך הכל אתם הרבה יותר קרובים לנושא אבל אני רוצה להדגיש כאן שלשמחתי הבית שלי בדרך כלל פתוח ומיכה היה נופל עלי לפעמים לבד. הישיבה על המרפסת עם הרגליים למעלה ככה על השולחן ומדברים על בעיות עולם. אחר כך כשהוא חזר מקנדה אז בכלל אני הופתעת, פה התחילו להגיע כמה רציני על ה"בוחר" הזה, איך הוא התחיל לדבר איתי business. אני אפילו לא יודע אם אתה יודע, אנחנו כמעט היינו שותפים.

דובר (?): זה לא היה רחוק מהג'נרל.

עזר ויצמן : וכל אמריקן מוטורס, כל העניינים האלה. אז הוא אני מניח שעם ישראל הוא היה מתייעץ הרבה אבל לפעמים זה לא נוח לא להתייעץ עם אבא. אתה יודע, הרי אמר פעם אחת יהודי חכם, עד שאני הבנתי שאבי צודק יש לי בן שמתווכח איתי. אז הויכוחים אבות ובנים אז שאול ממך יקבל עצה יותר מאשר ממני ומיכה היה בא לפעמים אליי. אז הוא בא אליי עם רעיון

שאני ישבתי, הסתכלתי עליו וזה מצא חן בעיניו. אז אני לא אגיד שאני ה-businessman הכי גדול בעולם, זה גם כן לא בדיוק נולדתי עם זה. זה לא הדבר שהכי מעניין אותי אבל בכל אופן בן אדם צריך לעשות משהו בחיים אז אני גם כן מגלגל עכשיו, קונים בגרוש מוכרים בשני גרוש. ומיכה בא עם רעיון על מכונית מסוימת, על סוכנות מסוימת, היה לו כבר מאורגן, כמו שאבנר אמר, היה לו במאורגן פה גראגי ופה חנות ופה עניינים והמעניין הוא שהפרא אדם הצעיר הזה הדליק אותי. זה מה שהיה מעניין. זה פתאום הפתיע אותי, הפתיע אותי ואמרתי: "זה משהו מעניין." והוא הדליק אותי על העסק הזה. הוא עד כדי כך הדליק אותי על העסק הזה כי אם אתה זוכר, נדמה לי גם אחותך, אני צלצלתי לארצות הברית, נכון? אתה היית אז שם? או אתה סידרת לי את הטלפון?

דובר ב: לא, בהזדמנות אחרת. זה היה בזמן...

עזר ויצמן: אחרי יום הכיפורים הזה גם אצלי הכל מתחיל כבר לא לעבוד. אני זוכר שהרמתי טלפון ודיברתי עם ידיד שלי באמריקה וביקשתי ממנו שיבדוק בשביל מיכה כמה דברים. עכשיו אני לא בדיוק עושה את זה לכל אחד שנכנס אליי הביתה. אני יודע, מישהו פה יכנס מחר ויגיד לי תשמע יש לי איזה רעיון אז אני פשוט אטלפן מאמריקה. אז הוא שכנע אותי בעניין הזה ואני לא יהודי שקונים אותי בקלות כל כך מהר. ואחר כך אני ישבתי, הסתכלתי על עצמי, אמרתי לעצמי תגייד ויצמן, מה פה אתה עושה? בא מיכה, צוציק ולדי(לא ברור), מוכר לך רעיון, אתה מרים טלפון לאמריקה אבל זה בדיוק היה ככה. ואני מעריך שפה היו יכולים, שאני, וזה שמיכה איננו אז הפסידו הרבה. אני דווקא, אני מעריך שאני הפסדתי פרטנר טוב. מפני שיש לי הרגשה שאנחנו היינו עושים פה משהו מאד, מאד, מאד מעניין, אני מניח. אבל אני לא רוצה להאריך בדברים כי הקשר שלי הלך עם מיכה, אני אומר בשלושה ערוצים. קודם כל, בערוץ הזה, שהוא בא לשבת איתי ולדבר על דברים כלליים. אחר כך הפתעתי מהדחף שלו והרצון שלו להיכנס לכל מיני עניינים שכפי שאמרתי ואני אסכם הדליקו אותי ואחרון אחרון חביב זה פה הסובייקטיביות שלי של אבא, של היחס שלו לשאול. והרבה פעמים הוא היה בא אליי ומרגיע אותי. היה מרגיע אותי כי עם שאול אתם כולכם מכירים את שאול, אתם מכירים את הבעיות. חלק מהבעיות אתם לא מכירים, אז שלא תדעו מצרות. אז אני הייתי בא, אני הייתי שופך את לבי בפני מיכה וגם בפני אבנר קצת וגם בפני גידי קצת ומיכה היה בא אליי מעצמו אומר "יהיה בסדר, סמוך עליי אני אקח אותו בידיים, הכל יהיה בסדר." זה היה בתקופה שאול עבר תקופה קשה מאד. עכשיו כבר מדברים על זה, זה קצת יותר בסדר. הנושא בפרט שהיה נורא יפה אצלו זה החרדה והחשש והרצון והמעשה גם כן לעזור לשאול. אני אולי רוצה רק לגמור בפעולות משונה גם כן בחיים. אם אני לא טועה אתם ישבתם אצלי בבית ביום כיפור או לפני.

דובר ג: כן, יום כיפור.

עזר ויצמן: יום כיפור.

דובר ג: נדמה לי.

עזר ויצמן: הוא לא היה מוכן לספר אכלנו סנדוויציים קטנים, נכון?

דובר ג: היינו גם בצהריים וגם אחר כך בערב,

עזר ויצמן: אני יודע שמיכה יצא ממני אמר אני לא הולך אני נוסע. אבל ישבתם אצלי, שתיתם בירה ואכלתם כאלה סנדוויציים קטנים ביום כיפור, נכון? ואני גם כן טיפסתי על הקירות אז כל ערב יום כיפור אתה כבר לא היית בבית. אלה השלושה הסתובבו אצלי ואיפה היה שאול? גם כן היה בבית, לא? אתם טיפסתם על הקירות, הוא על הגג אני חושב. ואחר כך קרה מה שקרה והתחילה להתגלגל המלחמה המשונה הזו וגם אני ביום ראשון בערב הלכתי למטה הכללי וגם כן התייצבתי בפני אחיי גיבורי התהילה ואחד הדברים שסיבכו אותי במלחמה הזו, מה שאפשר היה לשמוח זה שהדגמ"ח עדיין התאים לבטן שלי אחרי שלוש וחצי שנים והחגורה נסגרה, זה דווקא הייתה הרגשה לא רעה, אצלך אני מעריך אותו דבר. ומצאתי את עצמי מתגלגל קצת צפונה קצת דרומה, לא רצתי בטנקים ולא זה אבל הסיפורים של המלחמה הם לא הכי חשובים. מצאתי את עצמי בחשיפה החפ"ק הפיקודי, אני חושב שזה היה 14, 15 איזה מין, לא, יותר מאוחר או ב-17. וכמו שיצאתי בבוקר מהבית, איפה רותי? אני יצאתי בבוקר מהבית הייתי עם מדים. עברתי כאן בפניה ורותי עצרה אותי. זוכרת, רותי? רותי עצרה אותי ואמרה לי עזר אני נורא מודאגת, אני לא שמעתי ממנו כלום. ואני נסעתי וזה נשאר לי תקוע בראש. וזה היה בבוקר, נראה לי שבע בבוקר. תפסת אותי פה בפניה בסיבוב. הייתה לי אז מכונית מגויסת, יופי. מכונית מגויסת. נסעתי לשדה דב, השגתי מטוס, טסתי לחשיפה. רוצה אלוהים אני בחשיפה בשעות הצהריים אני שומע אותך (את ישראל גרנית) על הרשת. ואז לקחתי את המיקרופון ובשפה גלויה אז כבר כל הקודים כבר מתו והכל מת והזה, לקחתי את זה ואמרתי: "גרנית, כאן ויצמן." נכון? ואמרתי לו: "ישראל דרישת שלום מרותי והיא מודאגת ממיכה." אתה זוכר? ברשת מחשיפה? אז אתה באת בחזרה אמרת "תמסור דרישת שלום לרותי יש לי דרישת שלום ממיכה, הכל בסדר". אבל זה היה דאווין אחד גדול, שאתה עשית לי ולרותי, נכון? כי אתה כבר אז בעצמך היית מודאג. פה הייתה לך באמת דרישת שלום.

ישראל גרנית: לא, אני אוסיף אולי פה, לא,

עזר ויצמן : רגע, תן לי לגמור ובזה אני אשתוק. כי אם אני אדבר כאן אני לא אגמור עד הבוקר. ואז מחשיבה אמרתי לו, כמו שהרמתי את המיקרופון, אני נזכרתי בדך. אמרתי לך את זה "פעם גרנית, פעם כוח גרנית תמיד כוח גרנית", נכון? הלך גם את זה. כמה סיסמאות כאלה ברשת ואז אמרתי לך רותי מודאגת ממיכה. אז אמרת "תחזור הביתה תמסור לה דרישת שלום". זה אני מעריך היה 17, 18 אתה היית אז מונח מול הארמייה המחורבנת השלישית ואני ישבתי שם בגיבל חשיבה, של מה שלא יהיה. אז אני בכל אופן, זה היה ככה איזה מין דמדומים וקטעים של המלחמה המטופשת הזו. ונדמה לי שחזרתי הביתה ואמרתי לך רותי, לא?

רות גרנית : כן.

עזר ויצמן : באתי הביתה טלפנתי אליה, אמרתי לה דרישת שלום מישראל ואחרי זה דרישת שלום ממיכה והכל בסדר אבל זה כבר היה אחרי שהכל לא היה בסדר.

ישראל גרנית : אני רואה שהשעה כבר די מתאחרת, בוודאי אפשר לשבת עד אור הבוקר ואולי יותר מלילה אחד. הסיפור של, וודאי, וודאי, אני לא, לא סוגרים. הימים הסופיים האלה והבלבול הגדול הזה שתפס את כולנו. אני רק רוצה להשלים לקטע הזה. אני הייתי מצליח להתקשר עם רות מדי פעם והטלתי על קצין השלישות של האוגדה. הרי זה די מסובך, אתה יושב במיתלה והטלתי עליו לבדוק. קודם אני אפילו לא ידעתי בדיוק איפה, קודם היה מדובר ב-188 שהוא נשלח עם התגבורת ל-188. ובאמת, אני גם לא הלכתי לבדוק את זה עכשיו לאחר המלחמה. יומיים או שלושה לפני שאתה התקשרת איתי בא אליי השליש ואמר: "תשמע, אני לא הצלחתי לברר אבל יש לי איזשהו קשר מלמעלה ואין כל ידיעה רעה." כך היה הנוסח. אין כל ידיעה רעה וזה בדוק, זה הקצינים וזה. לאחר מכן כשנגיע לעניין, נראה גם מדוע לא הייתה כל ידיעה רעה וזה היה היסוד לזה שאמרתי לך תמסור, רמי, אתה דבר חשוב בתוך כל הרשת הזאת.

רמי : אני, קודם כל, ערב טוב. יש פה הרבה תלמידים שלי. אני לאט לאט מצליח לזהות אותם.

ישראל גרנית : יותר טוב ממני.

רמי : מי שיותר פרחח, מי שפחות פרחח. בסך הכל כולכם כבר התבגרתם מהפרחחות. אנחנו יושבים פה וזה היינו רגילים עד לפני המלחמה כל מיני תוכניות יפות, אלה הם חייך. ובעצם חסר לנו כאן רק הדמות המרכזית בשביל להגיש לו בסוף את הספר של התמונות או אנחנו רואים את זה פה מסביב בתמונות, בעיקר התמונות הנפלאות האלה, איזה מין מזל כזה שנפל עליכם, עם הצילומים האלה של כל מה שלפני. אני רציתי, יש פה איזה, מצאתי במקרה בעיתון, באיזה

מועצה אזורית של קיבוץ של איזור קיבוצים, איזור הגלבווע משהו שנדמה לי, שהוא מתאים פה לערב הזה. פה הסיטואציה קצת שונה אבל בעיקרו זה די דומה.

”הזמנה לבכי” כמה שעות לפני שנפל אוריאל, בחור צנום ויפה, כנערה. מקופלים היינו בשוחה הדודה, בחול הרך. הייתה שעת שחר מכווערת והשמייים והארץ בערו... בטרם ניתנה פקודה לצאת מן השוחות ולרוץ קדימה, נפלה החלטה חפוזה בינינו לארגן מסיבה בביתו שבצפון תל אביב, לאחר המלחמה. אוריאל הבטיח לשלוח הזמנה מודפסת בזהב... בצהריים הייתה כבר גופתו מונחת ומכוסה בשמיכה על יד התאגיד. מוזר שחשבנו על מסיבה. אני רוצה לשלוח לכם הזמנה לבכי. היום והשעה אינם חשובים, אך תכנית הערב, אני מבטיח תהייה עשירה. נבכה שעות ביחד כי לבד זה לא יוצא לי. משך כל המלחמה רציתי לבכות ולא יכולתי. עכשיו זה ילך, זה מוכרח ללכת. אני אבכה על המתים שלי ואתם תבכו על שלכם ויחד נבכה על החלומות מהם הקצנו, על האלים שהכזיבו, על נביאי השקר שעלו לגדולה, על חוסר הטעם ועל חוסר הרצון, על ההווה שאין בו גם קרן אחת של אור ועל העתיד שיהיה שונה לחלוטין. נבכה על השכולים החדשים ועל האלמנות החדשות ועל היתומים החדשים, על האשלות שנופצו, על האמיתות שנתגלו כשקרים, על התוכניות שנפגמו ולא תצאנה לפועל ועל העצב שירחף כענן על כל שמחה לנצח. ונרחם על עצמנו, כי אנחנו ראויים לרחמים. דור אבוד שכמותנו לעם מיוסר לארץ אוכלת יושביה. החזקים בעלי הדעה, המפוקחים לא יורשו לקחת חלק. הם אינם שייכים, בלתי רצויים אך כמה שנבכה, בכי תמרורים נבכה, בכי קורע לב, ספלים מלאים, דוודים, נהרות, אוקיינוס. ומי שירגיש כי נשבר, כי התרוקן לחלוטין ואינו יכול עוד, יצא בחשאי על קצות אצבעותיו יצא, לבל יהרוס את הערב. קרוב לוודאי שבאשמורת אחרונה איוותר לבדי אך תמיד בעוד חודש, בעוד שנה, תוכלו לבוא שנית. הדלת פתוחה, ההזמנה בעינה ומכאן ואילך אצלי תמיד אפשר לבכות. חתום א.ל גבעת חיים. ”אני נתפס למה התשובה ”אחרי החורף יבוא האביב. אכן בחורף הזה נבכה, יחד עם טיפות הגשם שיזלפו על חלוננו ויש לנו הרבה לבכות על אלה שלא יחזרו והם רבים. על עצמנו שנשארנו לבדנו, על רעים צעירים שלא הספיקו לטעום את טעם החיים, על עם לוחם על קיומו ואינו שוכח עם זאת את מלחמותיו הקטנות בתוך עצמו, על עולם גדול ואכזר שמוכן בכל עת להפקיר את מי שלא מספיק דיו להתקיים בעצמו. בחורף הזה, ארנון, נצטרף אליך למסיבת הבכי הגדולה. אבל אחרי החורף יבוא האביב ואז יהיה עלינו לשים קץ לבכי למחות את הדמעות ולהסתכל החוצה. הגשם שירד מעורב בדמעותינו, הצמיח את השדות, הפרה את עצי הפרי והם ילבלבו בירוק רענן ופרחים ששתלנו בסתיו העצוב יפרחו באביב בצבעים עליזים. הילדים יצאו ממעילי החורף ומהבתים המחוממים והעולם יהיה צעיר יותר ולא יהיה זמן להרהר כי יהיה צורך לאסוף את היבולים, יבולי החורף. ובמקום אלה שאינם עוד ישבו אחרים על הטרקטור החורש, על מקצרת האפונה ועל קוטפת הכותנה, במוסכים, במטעים ובענפי המשק החי. והם יהיו צעירים ויפים ולא נרצה לבכות איתם, נרצה להיות איתם כי אחר החורף בא האביב ואיתו באה התקווה. הזמנת אותנו לבכות איתך תמיד, בכל שעה, אבל אנחנו עם שלא יכול לבכות בלי גבול. בכינו די צרכינו מימי ”נהרות בבל”, בתקופת הפרעות והגירושים ובימי שואת אירופה, עכשיו צריך לכלוא את הכאב והזיכרונות. בקיץ הבא יולדו תינוקות רבים, בנים לאלו שנלחמו ונשארו ובהקמת דור חדש יזכירו את אלה שנשארו בשדה הקרב. התינוקות יגדלו ויצחקו אל העולם ואנחנו נחייך איתם ונדע כי זו הדרך אחרת אין. תסלח, איפוא, ארנון, אם לא נבוא באביב למסיבת הבכי. אני מזמינה אותך למסיבת החיים, הנמשכים לקראת התקווה.”

נדמה לי, שמה שיש פה הערב, אולי דווקא עבדו על זה שתי הנערות פחות הגברים, עבדו על הצד אולי הקונדסי. אין לי שום ספק, שיש בכלנו גם ממסיבת הבכי וגם ממסיבת האביב. אני רוצה אולי שניים שלושה זיכרונות אישיים שלי. הזכירו פה את הכדורסל. דומני שהייתי שותף פעיל יחד אתכם. אני לא יודע באיזה מידה אתם יודעים, נדמה לי, שאני הייתי אפילו, אני לא בטוח אבל נדמה לי שאני יכול לקחת לעצמי לא בעל הכדור, כדורים דווקא אתם הייתם מביאים, ואני הייתי אומר במקרה שאתם תשכחו להביא, שיהיה גם כדור נוסף, על בטוח. על כל פנים, נדמה לי, שאני מבין בעלי הזכות למושג הזה של כדורסל אחר הצהריים יום שישי. מיכה היה נלהב לכדורסל. אני אפילו זוכר את הקליעה מהצד כמו שאתם זוכרים לכל אחד הייתה אחת. לגידי הייתה את הבלטה שלו. לרבינר, כשהוא היה בא לפעמים בורח מפרקש. כל אחד מכם היה לו את העניינים שלו. כן, חוץ מזה, זה פרשה אחרת. יואב נבון נדמה לי שהתחיל לשחק כדורסל, נדמה לי שרק בכיתה י' ונעשה במשך חודשיים, שלושה, אומרים כך סיפרו האגדות שבמשך כל החופש הגדול התאמן. ופתאום באנו ובראשית השנה והבחור נעשה כוכב. מיכה היה קולע, אם אתם זוכרים, היה לו jump shot מהפינה על הטבעת, לא עם קרש, מקביל לקרש. לא יודע אם אתם זוכרים את זה, לי זה זכור. וזכור לי מקרה, ננר, נדמה לי שאתה היית יחד עם מיכה, עוד הייתם בכיתה י'. אני לא לימדתי אתכם. אני לא בטוח שזה היית אתה, אני חושב שכן, שהבעיה הייתה בעצם, היו באים המונים מה עושים? אז היו ככה, אז כמובן בעלי פריבילגיות זה המורים אחר כך היו באים הגדולים של יא', יב' אחר כך היה ויכוח שבאים חיילים, בעלי זכות אייזנר, מה שמו? תומי. ואתם נדמה לי אז הייתם בכיתה י'. רציתם להתפרץ לעסק ואיך עושים את זה? אני לא זוכר, אני השתדלתי בעניינים האלה אני לא התערבתי וחיכיתי שירכיבו (לא ברור). אבל נתתי להבין שאני כאילו לא אופטימל לשבת בצד. ונדמה לי, שמיכה וננר, אני לא זוכר מה התפתח שם, בקיצור התפתחה תקרית וניסיתי להרגיע. ננר, זה היית אתה?

ננר : כן, אני גם לא זוכר מה היה.

רמי : כן. והתפתחה תקרית ששניכם ככה כמעט זה הגיע לאלימות ואני התערבתי והאלימות עברה לפסים אליי. אני זוכר שאני נורא התרגזתי וחשבתי מה לעשות, מה זה מורה, סגן מנהל, שני פרחים מכיתה י'. אמנם לא עירבנו, אני חושב שלזכותכם אף פעם לא עירבנו, הכדורסל היה תמיד ספורט שם. אז זו הייתה הפעם היחידה. ובא מישהו ויעץ לי, אני יודע, לנקוט בצעדים קיצוניים. חשבתי לעשות את זה אבל השבת קיררה אותי וביום ראשון, אני זוכר שקראתי למיכה. הייתה לי שיחה באמת טובה, אני סיפרתי לכם את זה. הייתה לי שיחה טובה מאד עם מיכה ומאז נעשינו חברים. חברים במידה שבכלל יכול להיות למושג, אני אומר לא חברים כמו שאתם חברים, אני יודע, סיפורים של כולכם פה אבל אותם יחסים של הבנה שיכולים להיות בין

מורה לבין תלמיד. לא ידעתי שאין כבר שום סיכוי שיכולה לקרות מן תקרית מעין זאת ואולי ירון אני אתן לך את, אני לא זכרתי את זה אבל אתה הזכרת לי מה שאתה סיפרת בראשית הערב עם הציונים אולי אני אתן לך את המפתח לפתרון לשבע שקיבלתם. סך הכל ידעתם שבע. אני הייתי פרוח לא פחות מכם אז יכולתי להבין אתכם אבל נתתי לכם להבין,

דובר ד (?) : אתה משתמש באותה שיטה כמו מיכה עם החייל ההוא.

רמי : כן. נתתי לכם להבין, אני חושב די טוב אז שקשקתם יום, יומיים אבל את השבע קיבלתם כי ידעתם שבע. אין שום סיבה בגלל שנתפסת במעשה קונדס שלא תקבל את השבע. בכלל אני חושב שאתם פה בערב הזה, עמוס, אפשר לחשוב שאתה כל כך היית פרוח גדול בבית ספר? ואני לא מציין את זה, לפחות זאת דעתי, לא צריך להרגיש רע. אני חושב שגם כל הכיתה הזאת היו הרבה מעשי קונדס אבל בכיתה זה היה יא', נכון, כשאני לימדתי אתכם? אז היו כמה פרחים וגם אפילו עם הפרחים האלה, אני חושב שזו הייתה כיתה טובה והייתה בה אווירה חברותית טובה והכיתה בסך הכל, לפחות במקצוע שלי, אין לי שום ספק שהכיתה למדה והתעניינה בדרך כלל באזרחות בנים מתעניינים. ומיכה בהחלט התעניין באזרחות, בהחלט התעניין. ירון, זה אמנם אתה לפעמים לא הכנת שיעורים אבל אתם התעניינתם באזרחות ולכן היה מגיע לכם שבע. סומר (לא ברור), אני רוצה להגיד לך שלקחה לי חצי שעה עד שהכרתי שזה אתה. סומר התעניין מאד באזרחות, עד היום. אני רוצה לספר באמת דבר אחרון, זה בקשר לנסיעה לקנדה וזה קושר אותי עם האירוע הראשון של הכדורסל מכיוון שבאמת היו בעקבות אותה תקרית והשיחה אחר כך שהייתה למיכה ולי. הייתה לנו שפה משותפת. מיכה ידע שאני הייתי שנתיים בקנדה, בדיוק חזרתי מקנדה ומיכה עמד לנסוע לקנדה. ואני זוכר שמיכה בא לדבר איתי. ואני זוכר את מיכה בא יחד עם ירון להתעניין אצלי בתור מומחה לקנדה וכמו שהחבר'ה אמרו שמיכה הכין את העסק כל דבר ביסודיות. ואני כמובן סיפקתי לו אינפורמציה כמה שאני ידעתי וניסיתי להניא אותו ואם אתה זוכר, ישראל, אתה פעם באת בעניין אחר לבית הספר ואני התלבשתי עליך. ניסיתי לדבר איתך על הנסיעה של מיכה, שלמה הוא מוכרח לנסוע כי הניסיון שלי בקנדה עם עוד חבר של מיכה, שאני לא מכיר, היה בקנדה וראה ישראלים שם, איך חוגגת הקהילה את יום העצמאות. אני ראיתי הרבה ישראלים בטורונטו, יש שם איזה אומרים בין 10,000 ל-12,000 ישראלים וראיתי גם בוגרי בית ספר שלנו, שנמצאים בטורונטו וראיתי איך הם מתקנדים, במשך זמן מאד קצר וזה נכון שזה שם באמת זה מין שלוה כזאת, זאת אומרת החיים אם אתה רק בריא, כסף זה לא בעיה, אתה מסתדר ואתה חי אבל אתה חי באיזה מין גן העדן של טיפשים. וטוב לך ותנאי החיים הם כאלה וזה עוד שנה גוררת עוד שנה ויש חבר'ה שעל זה אני יכול לשבת לילה שלם ואינני רוצה. וידעתי שמיכה הוא לא מתאים לזה. אבל מצד אחד בגלל הרצון הזה של

הריאקציה מחיי צבא לשלווה הזאת, לתפוס שלווה ואולי הוא עשוי למעוד בעניין הזה. ומיכה ביטל והוא אמר "עזוב" ככה הוא היה אומר, מדבר, "אתה יודע, אין לך מה לדאוג".

דוברת (?): רמי, אני מוכרחה להפריע לך. באחד המכתבים שלו הוא כתב וזה הפליא אותי מאד, שהוא אף פעם לא היה רגשי, "אני לא מבין איך נוער ישראלי יכול לחיות בקנדה שנים בלי קשר למדינה ולצבא. אני לא מבין את זה." זה הדבר.

רמי: כן. והוא לא נכנס איתי לפרטי פרטים אבל הוא בביטחון כזה ביטל את החשש שלי ואני חששתי וישראל היה בקשר, אני חושב, עם חגי או איזה עניין אחר או ביקשת איזה אישור בשביל מיכה לבחינה ופה אני גם ארצה תיכף מילה, אז ניסיתי לדבר על ליבך בעניין הזה ולא הייתי שקט. וטוב הוא כמובן נסע, הרי כשהוא החליט משהו לעשות אז הוא עשה את זה. ואני זוכר, אני עברתי באוגוסט, אני עברתי מכאן וזה היה ממש כמה ימים, אינני זוכר אם זה היה ביולי או באוגוסט, מתי הוא חזר?

ישראל גרנית: ביולי.

רמי: ואני זוכר שאני נסעתי כאן מהרחוב, ממרכז החנויות, הייתי פה בשיכון, ברחוב כאן. ובדיוק אני נכנס לרחוב והוא בא מכאן וככה נפגשנו מכונית מול מכונית עם החיוך הזה שלו ככה בדיוק כמו שכאן בתמונה. "אהלן מיכה", "אהלן רמי" "אתה רואה? הנה אני פה". ככה, בלי שום פילוסופיות. נתן לי את התשובה בו במקום וגם הוסיף כי אני זוכר אז שהוא סיפר לי על התוכנית הזאת שלו אז הוא אמר לי שהוא נוסע, יש לו בסיס, הוא מתכוון לעבוד כמה חודשים, לעשות קצת כסף, לראות את העולם והוא חוזר תוך כדי זה הוא גם ילמד אנגלית, הוא יעשה את הבחינה באנגלית, שהייתה חסרה לו והוא חוזר לארץ. מה זה? הכל אצלו צייק צ'ק, סודר אלף, בית, גימל, דלת הא, נקודה סיפור חדש, דף חדש. ככה אנחנו נפגשים עם שתי המכוניות. אני שואל אותו: "מיכה, עשית את הבחינה באנגלית?" "עשיתי את הבחינה באנגלית". "איך היה הציון?" "מאה אחוז הכל בסדר, אתה רואה? אני פה." "שלום", "שלום".

גידי: מה שאני זוכר מהיום האחרון בבוקר קמנו ועצבים לא היה לאף אחד כמו שעזר אמר, לפני זה הוא אמר לנו אמנם ביום רביעי זה יגמר.

עזר ויצמן: כן, אלו היו התוכניות שישראל ואני עזרנו במטכ"ל.

יאיר : אם אתה מדבר על המלחמה אז אני אספר את זה מנקודה, מה הייתה הבעיה עם הדעה שמיכה עמד בה, חשב עליה, יום אחד לפני המלחמה. כיוון שלא רק מיכה עסק בציונות וזה מה שמאפיין אותם אז נסע לחברה שלי, של אורנה, לא זוכר מה השמות, אני חושב, ומשמונה ועד אחת בלילה יצא לנו לדבר. אז זה היה יום אחד לפני המלחמה, זה היה יום שישי. אז (לא ברור) בכלל לא תהייה מלחמה. לא ידענו, לא היינו במצב של כוננות. לא ידענו שמחר תפרוץ מלחמה. היו כאלה שעל קו (לא ברור) אולי כן ידעו שאולי תפרוץ מלחמה. אנחנו היינו אזרחים רגילים, לא ידענו משום דבר ודיברנו כללי. מיכה היה בטוח שמלחמת ששת הימים הייתה המלחמה האחרונה משום שאנחנו חזקים, זהו, זה כללי.

גידי : כן, טוב, ביום שישי בערב אני זוכר שהוא עוד טלפן לנירית ואני נורא התרגזתי עליו. מה איתך עשר בערב ביום כיפור אתה מטלפן? "בסדר אל תדאג". כך שלא היה ביום ראשון בבוקר, נסענו לבית השריון מיכה ירד אמר "בסדר הכל מאורגן". חזרנו הביתה לקח את הצימידין שלו אמר לאמא, "יהיה בסדר" ונסענו לבית השריון. אבנר ואני אמרנו לו "נראה אותך, בסדר נראה אותך". וכל אחד יצא לדרכו. אני אחר כך ניסיתי לכתוב. אני איך שלא יהיה אראה את מיכה, אני בטוח שגם אתם. באותה מילה "נראה אותך" זה ימשיך להיות, ככה אני מקווה כך שלא יהיה תודה רבה לכולם.

ישראל גרנית : אני באמת רוצה לומר לכם תודה רבה שכולנו, באופן מיוחד גידי, אבנר ועוד אם שכחתי מישהו שסייעו בידי. עמוס, כן. פתאום נעלם לי, מה התחבאת לי שם ככה.

עמוס : בסדר, אני שקט.

ישראל גרנית : לא, לא. אני אולי אשלים ואומר, לומר שלא דאגתי? דאגתי. אני סוגר את הסיפור האחרון. אני באמת ביקשתי מקצין השלישות שלנו באוגדה שינסה לברר מה שלומו של סגן מיכה גרנית בחזית הצפון. בטעות משום מה אנחנו חשבנו שהוא סופח ל-188, אני לא ידעתי שסופח ל-679 כתגבורת, כלומר, שהוא בא יום אחרי כן. והדו"ח שהוא מסר לי, הוא אמר לי: "אין, לא מופיע בשום מקום", לא שאלתי לאחר מכן את חבריי, המפקדים בצבא, מתי כל אחד מהם ידע. אני יודע שרבים מהם ידעו וחיו עם הידיעה הזאת ולא מסרו לי אותה. אינני רוצה, לא רציתי להעיק עליהם לאחר מכן. אני הייתי תקוע אי שם במעבר המיתלה. ערב אחד זה היה כבר ב-23 לחודש, דודי, הפסקת האש הרשמית נכנסה ב-22 לחודש בשבע בערב, הראשונה רשמית אבל זה היה בשבע בערב. לא הייתי שקט והחלטתי לפנות ערב לגשת לראות איך, החלפנו שם יחידות, לא משנה הפרטים, איך התארגנו? איך ירדו הטנקים לחנוונים? לא הייתי רגוע. ואני עומד, זה היה ממש לפנות ערב, אני עומד שם על הגבעה. מסתכל איך כל יחידה יוצאת לחניון שלה, למקום

שלה, להיערכות לילה. ואיכשהו אתה זיהית אותי, אני זיהיתי אותך, אני חושב שאתה זיהית אותי יותר כי אז פתאום איזה טנק, דודיק עומד בטנק קטון מוביל אחריו עוד איזה שלושה ארבעה, כמה היו לך שם עם איזה זלדה אחת? דודי הספיק לשאול אותי מה שלום מיכה, ממש כשאלה ראשונה או שנייה, אני חושב. אמרתי לו: "דודי, אינני יודע, אני מקווה שהכל בסדר." חזרתי באותו ערב למטה שלי והתקשר איתי אז שמוליק גורודיש. הוא אומר לי: "ישראל תגמור עם כל התכנונים." היה לנו שם עוד איזה תכנון מסוים "ואני שולח לך את ההליקופטר. תקפוץ אליי עם התוכניות." הייתי כולי כל כך שקוע בתוך כל העניין. אני מודה שאפילו חשד לא התעורר בליבי. הנחתי שאולי התוכניות ובערב, אלוף הפיקוד. הגיע הליקופטר. אני משאיר את כל ההוראות לאברהם ברעם. אותו אברהם ברעם הגיע אליי כמפקד. וטס עם ההליקופטר עד תשע, תשע וחצי בערב לאום חשיפה. אני נכנס לבור, מחכה לי מנדי והוא אומר לי: "בוא כנס שמוליק מחכה לך בחדר." האמת היא ששם נדלקה לי הנורית הראשונה, האדומה. זה לא, זאת אומרת זה לא היה כמו שרגיל. נכנסתי די בזירות לחדר, חדר המנוחה של אלוף הפיקוד. ישבו שם חיים בר לב ושמוליק גורודיש. מנדי אפילו לא נכנס. הוא סגר את הדלת ויצא. נשארנו שלושה בחדר. לדבר לא צריך היה. הושיב אותי על הכורסא, שמוליק. הוא לא היה מסוגל הרבה לדבר. אנחנו, שמוליק ואני יחד בצבא, מחטיבה 7 של 1949. חיים בר לב היה מפקד הגדוד שלי ב-1948. אני הייתי קצין צעיר אצלו בגדוד, וזהו. אם הייתם רוצים לראות אלוף וגנרל עם דמעות בעיניים, הייתם יכולים לראות את זה שם באותו ערב. מאז אנחנו חיים עם הזיכרונות. מיכה יצא ביום שני בבוקר ממחנה יפתח בטנק, מהטנקים האחרונים של חטיבת המילואים מ-679, שנשאר בימ"ח. ונשלח עם קבוצת טנקים נוספת בציר גשר בנות יעקב לקוניטרה ליום ב' בבוקר. השתתף תחת פיקודו של אורי אור, מפקד גדוד 82 שלו. מפקד גדוד קציני השריון שלו. באופן מקרי לגמרי נפל עליו פיקוד העורף במלחמה האחרונה הזאת. בימים שני, שלישי בקרבות רמת הגולן. מסיפור אחרון שיש לי אני יודע, שבלילה או בין שלישי לרביעי או בין רביעי לחמישי, הם נסעו בטנק [צנטוריון] מטאור, זה לטנקיסטים שיש פה. הלך הקלאץ' אז עוד בלילה החליפו קלאץ' אז עם הכישרון שלו אז הוא הצליח בלילה להחליף קלאץ'. זה סיפר לי הנהג, הוא אומר: "אני לא יודע איך הסתדרנו אבל איכשהו מיד הרימו לנו סדנה ופינו לנו והחליפו לנו קלאץ'." בקיצור למחרת בבוקר הטנק היה מוכן. ביום חמישי בשעות הצהריים התארגנה החטיבה לקרב ההבקעה באזור עין זיון לעבר הקו הסגול על ציר קוניטרה-דמשק. חטיבה של אורי אור אמורה הייתה לנצל את ההצלחה לאחר קרב ההבקעה ולפרוץ קדימה. בקרב ההבקעה נשחקה החטיבה שהייתה אמורה להבקיע. חטיבה של רן שריג, אולי יש פה כמה בחורים שלקחו חלק בעניין הזה, מכירים את העניין הקשה והמר הזה. ואותו, זה כבר לא היו פלוגות וגדודים, החטיבה הייתה כבר מאורגנת בכוחות. אותו כוח של עמוס בן דוד שנהרג גם הוא באותו קרב, שמיכה היה אחד הקצינים באותו

כוח. קיבל פקודה בשלב מסוים לפרוץ על הציר. הם עברו את המערך הראשון הגיעו עד לחאן ארנבה לפני הכפר. יודע אורי אור שהצליח כבר עם עיקר הכוח באיגוף ימני עמוק לעבור ולהיות כבר קדימה, שהוא הקשר האחרון שלו עם עמוס בן דוד, היה ששאל אותו "מה נשמע?" אמר לו עמוס בן דוד: "אצלי המצב בסדר". ואורי אור נתן לו פקודה לכנוס אליו. זאת אומרת על הציר. זאת הייתה הפקודה האחרונה שאורי אור נתן לעמוס בן דוד. מיכה היה על הרשת היחידה הפלוגתית אז הוא לא שמע את השיחה הזאת. מעטים נשארו מאותו כוח. זה כוח שהיה מורכב מ-14 טנקים, כנראה שנשארו בסופו של דבר שניים או שלושה טנקים במצב נסיעה מאותו מאורע. חאן ארנבה מערך סורי שאמנם כוח עבר אותו, התעורר מחדש כמו שאנחנו יודעים את הסיפור. בכביש צפונה מחאן ארנבה הטנק קיבל פגיעה ישירה מני"ט קרקעי, זאת אומרת לא מטנק. מני"ט קרקעי כלשהו, איזה טיל או משהו. מכל העדויות שבידינו מיכה נפגע מפגיעה ישירה וקטלנית כשהוא עומד בצריח. צוות הטנק, נהג הטנק היחידי שנשאר בחיים לאחר מכן יודע לספר שהוא הרגיש בפגיעה משך ידית ונכנס לתוך שוחה בצד הכביש, בצד הדרך, ואז המנוע דומם. הצוות הודיע לו "המפקד נהרג אנחנו נוטשים". הנהג משום מה החליט לצאת דרך הצריח, הקנה היה מצודד כך שהוא ראה שכול לצאת והוא יודע לספר ששכב שם מפקד הטנק שלו בפנים. הצוות כבר היה בחוץ. הנהג יצא אחרון. זה היה משהו בין ארבע וחצי לחמש ביום חמישי ב-11 לחודש לפנות ערב. כמו שהם התחילו להתרומם שלושת הבחורים האלה, מיד מנשק קל נהרג התותחן. נשארו השניים, התחבאו שם מאחורי איזה גדר אבנים. באיזושהי שעה בלילה איזה פטרול סורי, וזה היה בדיוק ראשון של סוכות, וראשון של סוכות הירח כולו גדול, יפה, מאיר, אם מישו עוד זוכר את הלילות הראשונים הללו של המלחמה. ופטרול סורי עלה עליהם. בחילופי יריות נהרג הטען והנהג נאסף על ידי יחידת צנחנים שקיבלה לפנות בוקר פקודה לטהר את חאן ארנבה סופית. יש לנו תמונות שצולמו. נמצאת פה?

רוני הצלמת: כן. מהמילים האלה שלך אני מבינה שעתיים לפני, שהוא יצא לקרב האחרון, הסיפור הזה שעכשיו, אני לא מכירה אותו אז במקרה שלי זה היה ממש מתוכנן. האוטובוס שלנו, אני צילמתי שם לעיתונות חוץ ואוטובוס שלנו עצר ליד הקו שלו. תוך שנייה אחת, עוד לא הספקנו להיות בחוץ, הוא כבר קפץ החוצה, מיד עם חיוך רחב כמו שאתם רואים בצילומים שלי, שישנם פה, שהם עדות לכך. וכך היה, ראינו הרי עשרות חיילים באותו יום אבל הוא היה הזיכרון היחידי, לא רק שלי אלא במקרה גם צלם עיתונות גרמנית. הוא ממש היה יוצא דופן ככה בחריגות שלו ומהשיחה שלו מיד ולא התבייש. "מה הכתובת שלך?" תראה, חשבתי שהוא בן 18, שהוא בסדר. אמרתי לו: "קודם כל אני נשואה ואני מבוגרת ממך בהרבה שנים" ואז הוא "לא חשוב, מה פתאום, את מוזמנת אצלי לארוחת ערב", שבסוף לא, וצילמתי אותו במצלמה והיה החייל היחידי שצילמתי. נתתי לו את הכתובת והטלפון ולקחתי ממנו את הטלפון. ומיד

התקשרתי באמת באותו יום לרותי ושבוע אחרי זה הבאתי את התמונה. אבל עם מיכה זו הייתה ממש פגישה. כלומר, לא רק ראיתי אותו אלא הייתה ממש פגישה אומנם של חמש דקות אבל החריגות שלו והחן ממש פרץ החוצה וזהו.

ישראל גרנית: רות, אנחנו נודה להם לכל החברים. אנחנו נודה לכל החברים ונשמור אתכם קשר. אנחנו רוצים לערוך דברים בכתב, זה ייקח זמן לא נעשים הדברים בחופזה. תודה רבה.

(סוף ההקלטה של קלטת 2 ואחרונה, צד ב)